

Salih Jalimam

**MR. SAKIB KURTIĆ: «ADEM-AGA MEŠIĆ U SVOM
VREMENU»**

Tešanj, 2004.

U bogatoj historiji historiografije Bosne i Hercegovine, kroz brojne knjige, rasprave, studije i članke vidljivo je da su istraženi, proučeni i interpretirani brojni problemi i pitanja iz njene prošlosti, prema naučnim i stručnim standardima vremena u kojima su nastajali. Istovremeno, potreba da se pojedine teme iz historije Bosne i Hercegovine reinterpretiraju su i zahtjev vremena, promjene društvenih odnosa kao i novopronađenih historijskih dokumenata. U dosta složenoj historijskoj praksi skoro da je jedna velika tema ostala zaobiđena, kao da je čekala da se pronikne u njenu strukturu, da se postavi kao naučno-istraživački problem u jednom teškom i mučnom vremenu ali i brojne druge okolnosti su određivale njenu realizaciju. Riječ je o pojedinim ličnostima, koje su «sticajem» okolnosti, jednostavnije rečeno sklonjeni sa historijske pozornice, prije svih iz političkih i ideoloških razloga, kojima kao kulturnoj, društvenoj, ekonomskoj i socijalnoj kategoriji treba nešto napisati, ali u dosadašnjim panoramama bosanskohercegovačke historije, ili zasebnim studijama samo uzgredno pisalo.

Knjiga *Adem-aga Mešić u svom vremenu*, mr. Sakiba Kurtića, popunjava veliku prazninu u historiji historiografije Bosne i Hercegovine, posebno što je fokusirana na vrijeme burnih i velikih promjena dolaskom austrougarske vlasti (1878.-1918.) kao i periodom do kraja Drugog svjetskog rata 1945. godine.. Radi se o uspješno odbranjenom magistarskom radu koji je pisan prema svim raspoloživim historijskim izvorima (neobjavljenim i objavljenim) iz dva dominantna arhivska centra Arhiv Bosne i Hercegovine i Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke i 24 zbirke

objavljenih historijskih izvora te i impresivnom kolekcijom historijske literature koja broji 43 bibliografske jedinice kao i 324 napomene. Autor je imao donekle pripremljen teren, naučno se više desetina godina raspravlja o Ademagi Mešiću, ali sa ideološki potpuno negativne strane, u sklopu tema o ličnostima «neprijateljima» komunističkog sistema, njihovom historijskom trajanju i mjestu u društvu, ali bilo je neophodno napraviti potpun i temeljan uvid u sve njihove probleme, identifikovati brojne probleme sa kojima su se susretale pojedine ličnosti, njihov historijat, mjesto u društvu i evidentirati njihove kulturne, političke i ideološke domete.

Treba napomenuti da je hronični nedostatak pisanih historijskih izvora ili već stvorena ideologijska slika o nekom događaju ili ličnosti dovoljno opteretila historičare i to do toga stepena da često, potcjenjuju sve ono što je izvan standardnih i shematskih mišljenja, da ponekad ili skoro uvijek padnu u jednu vrstu nostrificirane apatije, čime štete i sebi i sredinama u kojima žive i djeluju. Takav, skoro omamljiv osjećaj vidi se, prepoznaje i prisutan je kao već određen i tačan sindrom, koji uvijek pokazuje se za te sredine kao «pravo» rješenje, što nema nikakve veze sa naukom, znanošću, a pogotovu sa stvarnim rezultatima arhivskih istraživanja.

Pred nama je knjiga *Adem-age Mešić u svom vremenu*, pisana o jednoj osobenoj ličnosti koja je skoro paradigma mnogih naših stečenih navika, zabluda, neznanja i ideologijskog «prepariranja» historijskog dešavanja, što se dugo vremena nosilo i prenosilo i došlo do samog paradoksa. Ličnost i djelo Adem-age Mešića je slika i prilika našeg odnosa prema prošlosti, njegovom burnom, često nepoznatom životu, dilemama, problemima kao i mjestu u ukupnom historijskom razvoju Bosne i Hercegovine krajem XIX i u prvoj polovini XX vijeka.

Posao i zadatak mr. Sakiba Kuzrtića bio je težak, nezahvalan i često bezizalazan, da se napravi red u moru bespotrebno signiranih konstatacija o životnim i političkim mjenama Adem-age Mešića, da se utabane staze i gotova mišljenja oslobode crno-bijele sheme i politički, kulturni i sveukupni aktivitet ovog značajnog Bošnjaka prevrednuje i postavi u ravan znanja zasnovanog na historijskim dokumentima. I gle čuda, umjesto klasičnih tvrdnji čitamo stranice i stranice ove knjige o ulozi Adem-age Mešića u brojnim procesima Bosne i

Hercegovine, saznajemo o njegovom nemnjerljivom, radu, doprinosu svemu onome što je krajem XIX i početkom XX vijeka značilo u životu Bosne i Hercegovine i Bošnjaka na skoro svim poljima djelovanja. Samo nizanje tih činjenica obezbjeđuje Adem-agi Mešiću izuzetno mjesto u starbnom političkom, kulturnom i ekonomskom životu kao i u ukupnim političko-kulturnim relacijama.

U shematskom pregledu knjiga «Adem-aga Mešić u svom vremenu mr. Sakiba Kurtića, pored uobičajenog uvoda, zaključnih razmatranja, popisa literature, sastoji se od četiri glave, hronološki poredane, s ciljem rasvjetljavanja ishodišta političke i historijske uloge Adem-age Mešića krajem XIX i u prvoj polovini XX vijeka.

Prije nego što je dao historijat političkog mišljenja Adem-age Mešića u prvom dijelu knjige mr. Sakib Kurtić pravi inventuru svega onoga što je u dosadašnjoj historijskoj literaturi o ovom fenomenu pisano. Utvrđuje i cilj da u kontekstu promatranja razvoja bosanskohercegovačkog društva u austrougarskom razdoblju odredi mjesto i ulogu Adem-age Mešića u političkom, kulturnom i privrednom životu. Dalje su date natuknice o brojnim, često kontraverznim mišljenjima o Adem-agi Mešiću u paleti mišljenja su i tvrdnje historičara, književnika, pravnika ali i putopisaca, političara što samu temu usložnjava a problem postavlja u onu ravan iz kojeg se mogu nazrijeti određeni rezultati. Autor nudi princip kojeg i poštuje u cijeloj knjizi da historijskom metodom ustanovi politički razvoj i kredibilitet ove zanimljive ličnosti da je treba posmatrati u kontekstu vremena 1878.-1918. godina. Tu se naglašava da je riječ o nizu izazova kada se otvara život i djelo Adem-age Mešića, autor je prisiljen da primijeni interdisciplinarni metod, u kojem je u osnovi historijsko dešavanje, ali i sociološko, politološko, etnološko, kulturološko. Da bi evidentne poteškoće i probleme jasno dijagnosticirao, te prepoznao pravi, siguran argument da ne povrijedi historijski dokument, ali da u svakom dijelu ove knjige nametne čist i seriozan odnos prema pitanju ličnosti o kojoj se govori, kao i događajima koji su se paralelno dešavali.

Primjetljiv je kritičko-istraživački metod, evidentan je napor da se Adem-aga Mešić prepozna u određenim historijskim dešavanjima, da seo njemu i njegovom djelu ne sudi po principu naknadne pameti i saznanja, da se jedan period (angažman

1941-1945. godina) koji je na kraju života i stavlja se u ravan cijelog njegovog doprinosa. Vidljivi su naučni mehanizmi i argumenti, često su to i suprotna mišljenja, osporavanja veoma relevantnih istraživača, koji su se bavili ili bave političkim organiziranjem Bošnjaka u prvoj poliovini XX vijeka.

Autor sa mnogo sigurnih pokazatelja proniče u samu bit problema, daje mu snagu i argumentaciju koja u mnogim dijelovima teksta imponuje. Znački, uz obilatu historijsku dokumentaciju (prije svih prvorazrednih historijskih izvora) pronalazi dovoljno prostora da identifikuje cijelu skalu političkog i kulturnog angažmana Adem-age Mešića, pronalazi njihovu historijsko-pravnu osnovu te stvarnu historijsku validnost.

U najobimnijem dijelu knjige autor je dokumentovano analizirao politički, kulturni i spisateljski angažman Adem-age Mešića, njegove zemljišne posjede u vremenskom intervalu 1878.-1945.godina. Radi se o malom studijskom istraživačkom poduhvatu, da se prema raspoloživim historijskim izvorima pronikne u suštinu nastanka, ali i prisutnosti ovog uglednog Tešnjaka, Bošnjaka a po mnogim potvrđenim konstatacijama i kosmopolite.

U ovom dijelu jasno se prepoznaju historijske okolnosti njegove prisutnosti, ali i što je još važnije, ekonomski i društveni status koji je, zahtjevno vremenu u kojem je Adem-age Mešić djelovao vremenom i oscilirao. Posebno se izdvaja odjeljak o pokretanju kulturnog časopisa «Behar» kojem je Adem-age Mešić, pored materijalnih sredstava, udahnuo dušu.

Riječ je o rijetko uspjelom pogledu na život, djelo, doprinos i učešće jedne osobene i osebujne ličnosti, koja je po prvi put u historiji historiografije Bosne i Hercegovine dobila svoju pravu atribuciju. Uspjelim naučno-istraživačkim mehanizmima mr. Sakib Kurtić je prevazišao ambicije i ponavljanja o stereotipima, te na metodološki i znanstveno korektan način, bez ideoloških naboja, političkih i politotikantskih ocjena, cjelovito, a ne fragmentarno proučio i ponudio djelo (političko, kulturno, historijsko) o Adem-agi Mešiću.

Na kraju ovog kraćeg osvrta na knjigu *Adem-age Mešić u svom vremenu* mr. Sakiba Kurtića potrebno je ukazati da se ovom i njoj sličnim knjigama vraća povjerenje u historijsku nauku u Bosni i Hercegovini, da se može teškim, samoprijegornim radom, istraživačkom i interpretativnom metodom postići određeni

rezultat. Čitajući ovu knjige to se u potpunosti i potvrđuje. Preporučujući je za čitanje naučnoj i stručnoj javnosti, ali i širem krugu čitateljstva mora se naglasiti da je nastajala u jednom vrlo teškom vremenu ali je puna zanimljivih opažanja, vrijednih, novih saznanja o cijelom nizu mijena ovog velikog Bošnjaka i mecene te će vjerovatno biti osnov za nove, potrebnije knjige o nizu njemu sličnim ličnostima, njihovoj historijskoj ulozi, društvenom položaju, političkom mišljenju, kao i ekonomskoj moći. Knjiga *Adem-aga Mešić u svom vremenu* mr. Sakiba Kurtića će svakom budućem istraživaču pružiti dovoljno inspiracije i istraženih fenomena da je i kao takvu treba i prihvatiti.